

Regulation of Measurement in an Insurance Company

Petra Srnišová

University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
E-mail: srnisova@outlook.com

Abstract: *Due to the specific product of insurance companies it is typical for them, that they manage mainly foreign finances - deposits of their clients. In the interest of client protection, insurance companies are therefore under constant supervision by the regulator. The operation of insurance companies is regulated at both, the national and supranational level. Similarly, measurement is legislative regulated, too. In the context of measurement, in the case of insurance companies, we distinguish between measurement for supervisory purposes and measurement for the purposes of financial statements. The objective of this paper is the regulation of measurement of assets, liabilities, and equity of insurance companies.*

Keywords: *Solvency II, IFRS 17, measurement in insurance companies*

JEL codes: G22, G28, M40, M48

1 Úvod / Introduction

Účtovné jednotky sú v súlade so zákonom č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o účtovníctve) povinné viesť účtovníctvo a zostavovať účtovnú závierku v peňažných jednotkách v mene euro. Znamená to, že každú skutočnosť, ktorá je predmetom účtovníctva, je nutné kvantifikovať a vyjadriť v peniazoch, t. j. oceniť. Oceňovanie sa zameriava na priradenie peňažnej hodnoty k obchodnej transakcii (Needles et al., 2005). Oceňovanie skutočností, ktoré sú predmetom účtovníctva, má dosah na kvalitu a spoľahlivosť informácií prezentovaných v účtovnej závierke. Od ocenenia jednotlivých skutočností, ktoré sú predmetom účtovníctva, závisí celková suma majetku, záväzkov a vlastného imania vykázaných v účtovnej závierke a má vplyv aj na dosiahnutý výsledok hospodárenia. Oceňovanie preto predstavuje zásadnú otázku, ktorú je potrebné v účtovníctve vyriešiť. Správne ocenenie majetku a záväzkov s dôrazom na aplikáciu príslušných účtovných zásad a účtovných metód je jedným z determinantov verného a pravdivého zobrazenia skutočností prezentovaných v účtovnej závierke (Kicová, 2018). V záujme zabezpečenia zrozumiteľnosti a porovnateľnosti účtovných závierok je preto nevyhnutná regulácia oceňovania. Reálne je však neuskutočniteľné, aby výsledkom regulácie oceňovania bolo odporúčanie konkrétnej sumy. Regulácia sa preto zameriava na stanovenie súboru pravidiel, ktoré musia byť v procese oceňovania dodržané.

Komerčné poisťovne, vzhľadom na svoj jedinečný predmet podnikateľskej činnosti – poisťovaciu činnosť, tvoria osobitnú skupinu účtovných jednotiek. Poistenie predstavuje špecifický produkt, ktorého podstatou je prenos rizika. Poisťovacia činnosť zahŕňa preberanie poistných rizík od osôb ohrozených rovnakým alebo podobným rizikom, vytváranie a organizovanie poistného kmeňa, vytváranie technických rezerv na všetky záväzky voči oprávneným osobám z poistných zmlúv a plnenie týchto záväzkov za odplatu, ktorá sa určí s použitím poistnej matematiky a štatistiky. Poisťovne majú v ekonomike nezastupiteľné miesto, pretože ponúkajú nástroje na riadenie a znižovanie rizika podnikateľských a nepodnikateľských subjektov a súkromných osôb. „Poisťovne musia rešpektovať veľa faktorov a legislatívnych nariadení, ktoré ich od bežných podnikateľských subjektov odlišujú. Dôvodom je skutočnosť, že spravujú predovšetkým cudzie zdroje – finančné prostriedky zverené im cez životné a neživotné poistenie. Podnikanie v poisťovníctve preto upravujú právne normy, ktorých cieľom je zabezpečenie ochrany týchto prostriedkov z pohľadu poistených.“ (Krátka, 2019) Vznik, organizáciu, riadenie, vykonávanie činnosti poisťovní a ich zánik upravuje zákon č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

(ďalej len zákon o poisťovníctve). Do uvedeného zákona boli plne implementované požiadavky smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES z 25. novembra 2009 o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia v znení neskorších predpisov (ďalej len Solventnosť II). Smernica Solventnosť II nahradila dovtedy platnú Solventnosť I, ktorej nedostatky spočívali v tom, že nedokázala reagovať na nové trendy rozvoja informačných a komunikačných technológií, sofistikované matematicko-štatistické metódy a nové prístupy k simulácii rizikových scenárov pre potreby vykazovania solventnosti (Katričková, 2017). Solventnosť II sa okrem iného zaoberá aj oceňovaním majetku, záväzkov a vlastného imania poisťovní. V súvislosti s transpozíciou požiadaviek Solventnosti II do zákona o poisťovníctve upravuje oceňovanie aktív, záväzkov a kapitálových požiadaviek na účely dohľadu aj uvedený zákon.

V príspevku sa zameriame na reguláciu oceňovania majetku, záväzkov a vlastného imania poisťovní pre účely dohľadu a pre účely ich vykázania v účtovnej závierke.

2 Metodológia a zdrojové údaje / Methodology and Data

Objektom skúmania príspevku je regulácia oceňovania majetku, záväzkov a vlastného imania poisťovní. Ich oceňovanie upravujú viaceré právne normy, ktoré tvorili hlavný zdroj informácií pre spracovanie príspevku. Užitočné informácie sme získali aj štúdiom odbornej literatúry. Metódou selekcie sme sa zamerali na skutočnosti súvisiace s objektom skúmania. Vybrané poznatky sme analyzovali a následne aplikáciou metódy komparácie sme identifikovali spoločné a rozdielne znaky v oceňovaní majetku, záväzkov a vlastného imania poisťovní v nadväznosti na právnu normu a účel, ktorý daná legislatívna norma sleduje.

3 Výsledky a diskusia / Results and Discussion

V súlade s § 17a zákona o účtovníctve zostavujú poisťovne individuálnu účtovnú závierku podľa osobitných predpisov, ktorými sú Nariadenie (ES) č. 1606/2002 Európskeho parlamentu a Rady z 19. júla 2002 o uplatňovaní medzinárodných účtovných noriem; a Nariadenie Komisie (ES) č. 1126/2008 z 3. novembra 2008, ktorým sa v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002 prijímajú určité medzinárodné účtovné štandardy. Znamená to, že pri zostavovaní účtovnej závierky poisťovne postupujú podľa Medzinárodných štandardov finančného vykazovania (IFRS). Aby účtovná závierka bola v súlade s IFRS, je nevyhnutné počas celého účtovného obdobia postupovať pri oceňovaní a účtovaní spôsobom, ktorý zabezpečí konformitu s požiadavkami IFRS.

Oceňovanie majetku, záväzkov a vlastného imania poisťovní sa posudzuje z dvoch hľadísk: z regulátórneho hľadiska pre účely výpočtu kapitálovej požiadavky na solventnosť, najmä jej krytie vlastnými zdrojmi, a z účtovného hľadiska pre účely zostavenia účtovnej závierky podľa IFRS (Meluchová, 2019).

Regulátórne hľadisko oceňovania

Smernica Solventnosť II upravuje činnosť poisťovní a zaistovní a zaoberá sa pravidlami preukazovania, výpočtu a kontroly solventnosti a prístupmi k systému správy a riadenia poisťovní pre účely dohľadu. Tabuľka 1 uvádza ciele Solventnosti II (NBS, n.d.):

Tabuľka 1 Ciele Solventnosti II

Zvýšenie ochrany pre poistených a príjemcov poistného plnenia
Podchytenie najnovšieho vývoja v oblasti dohľadu nad obozretným podnikaním, v poistnej a finančnej matematike a v riadení rizík
Zlepšenie regulácie dohľadu nad poistným trhom
Zvýšenie integrácie poistného trhu Európskej únie
Prehĺbenie harmonizácie v poistnom sektore v rámci Európskej únie
Zvýšenie medzinárodnej konkurencieschopnosti poisťovateľov

Zdroj: NBS

Smernica Solventnosť II je založená troch pilieroch: prvý pilier je zameraný na kvantitatívne požiadavky tak, aby bola zaručená solventnosť poisťovní. Poisťovne majú povinnosť vykazovať minimálnu kapitálovú požiadavku a kapitálovú požiadavku na solventnosť. Súčasťou tohto piliera sú aj požiadavky na technické rezervy, členenie vlastných zdrojov a oceňovanie aktív a záväzkov. Druhý pilier sa zameriava na kvalitatívne požiadavky a výkon dohľadu. Cieľom tretieho piliera, označovaného výkazníctvo a zverejňovanie, je oznamovať finančnú situáciu poisťovní orgánom dohľadu a zverejňovať požadované informácie v rámci transparentnosti podnikania v odvetví poisťovníctva, výsledkom čoho je lepšia informovanosť o finančnej situácii týchto finančných inštitúcií nielen pre orgány dohľadu, ale i pre ostatné zainteresované subjekty (Katriková, 2017). „Nastavenie nových pravidiel bolo dôležité na zaistenie bezpečnosti a spoľahlivosti poisťovního sektora, aby bol schopný poskytovať udržateľné poisťovní produkty a podporovať reálnu ekonomiku prostredníctvom dlhodobých investícií a dostatočnej finančnej stability.“ (Meluchová, 2019)

V otázke oceňovania majetku a záväzkov priniesla smernica Solventnosť II principiálne zmeny, založené na zásade trhovej hodnoty, t. j. reálneho oceňovania. Tým sa líši od svojej predchodkyne Solventnosti I, v ktorej bolo oceňovanie založené na účtovnej hodnote aktív a pasív.

Jednou z najvyšších položiek v súvahe poisťovní sú technické rezervy, predstavujúce záväzky poisťovne. Reálne ocenenie technických rezerv je zložitejšie ako ocenenie iných záväzkov poisťovne z dôvodu, že neexistuje trhovú hodnotu technickej rezervy (Katriková and Gajdošová, 2017). Solventnosť II venuje výpočtu technických rezerv náležitú pozornosť. Tvoria sa z dôvodu, že záväzky voči poistencom, vyplývajúce z poisťovních zmlúv, sú neznáme. Odhad vhodnej výšky technickej rezervy predstavuje jednu zo základných a kľúčových úloh aktuára (Strežo and Mucha, 2019). Je nevyhnutné poznamenať, že technická rezerva pre účely Solventnosti II má iný účel ako technická rezerva v účtovníctve: v Solventnosti II ide najmä o určenie kapitálových požiadaviek a umožňuje vykázanie budúcich ziskov už pri prvotnom ocenení, čo je v účtovníctve v rozpore so základnými princípmi (NBS, 2017).

Účtovné hľadisko oceňovania

Pri oceňovaní majetku, záväzkov a vlastného imania postupuje poisťovňa tak, aby sumy vykazané v účtovnej závierke boli v súlade s požiadavkami IFRS. Problematika oceňovania nie je zhrnutá do jedného štandardu, ale je riešená naprieč všetkými štandardmi, čo si vyžaduje dôkladnú znalosť celého súboru štandardov IFRS.

Jedným z najrelevantnejších štandardov pre poisťovne je štandard IFRS 4 Poistné zmluvy. Hlavným cieľom informácií vykazaných v súlade s týmto štandardom je umožniť používateľom údajov z účtovnej závierky získať verný a pravdivý obraz o výške, načasovaní a neistote budúcich peňažných tokov plynúcich z poisťovních zmlúv a umožniť im vyhodnotiť povahu a rozsah rizík plynúcich z týchto poisťovních zmlúv (Meluchová, 2019). IFRS 4 je účinný od 1. januára 2005. Aplikácia tohto štandardu v praxi však priniesla zníženie porovnateľnosti a zrozumiteľnosti vykazaných údajov, pretože umožňuje mnohé výnimky z pravidiel a používanie lokálnych postupov účtovania a oceňovania. Uvedené nedostatky má odstrániť nový štandard IFRS 17 Poistné zmluvy, ktorého účinnosť už bola dvakrát posunutá a na základe rozhodnutia Rady pre medzinárodné účtovné štandardy (IASB) z marca 2020 nadobudne účinnosť od 1. januára 2023. Kľúčovými cieľmi IFRS 17 je zaviesť jednotný, vysoko transparentný účtovný model pre všetky typy poisťovních zmlúv, a v čo najvyššej miere zosúladiť účtovníctvo poisťovní s účtovníctvom iných odvetví (Deloitte, n.d.). „Štandard bude mať významný dopad na trvanie, výšku a volatilitu vykazaného zisku, štruktúru a výšku vlastného imania, ako aj spôsob tvorby technických rezerv na očakávané zmluvné záväzky. Všetky tieto zmeny ovplyvnia aj doposiaľ používané poisťovní-matematické modely, kontrolné procesy a IT systémy, čo sa následne premietne do finančného vykazovania pre orgán dohľadu a do prezentácie a zverejňovania údajov v účtovnej závierke.“ (Meluchová, 2018)

Najzásadnejšie zmeny, ktoré prináša nový štandard IFRS 17, sa týkajú najmä informácií o hodnote záväzkov z poistenia a informácií o ziskovosti (IFRS Foundation, 2017). Poistné zmluvy budú oceňované pomocou aktuálnych odhadov a predpokladov, ktoré reflektujú načasovanie peňažných tokov a akékoľvek neistoty súvisiace s poistnými zmluvami. Poistovne nebudú vykazovať zisk podľa toho, kedy príjmu poistné, ale podľa poskytnutia poistných služieb. Takisto budú poskytovať informácie o ziskoch z poistných zmlúv, ktoré poistovňa očakáva v budúcnosti. Analýza Európskeho dohľadu pre poistovníctvo a dôchodkového poistenie zamestnancov (EIOPA) ukázala, že pri implementácii IFRS 17 možno využiť niektoré dôležité vstupy a procesy vyvinuté pre aplikovanie Solventnosti II, pričom niektoré z nich si budú vyžadovať menšie či väčšie úpravy. EIOPA predpokladá zvýšenie efektívnosti najmä pri vykazovaní peňažných tokov, diskontných sadzieb a úprav rizika (EIOPA, 2018).

Metódy oceňovania podľa IFRS 17 sú v porovnaní s IFRS 4 bližšie k metódam oceňovania podľa Solventnosti II, no napriek tomu nemožno hovoriť o zhode. Napriek podobnostiam medzi IFRS 17 a Solventnosťou II, pri implementácii IFRS 17 budú poistovne čeliť viacerým výzvam. Identifikácia spoločných a rozdielnych znakov si bude vyžadovať expertné znalosti poistovacej činnosti, účtovníctva, vykazovania a zverejňovania informácií pre účely dohľadu i zostavenia účtovnej závierky.

Záver / Conclusions

Oceňovaniu je v účtovníctve právom venovaná zvýšená pozornosť, pretože ocenenie vplýva na finančnú situáciu a finančnú výkonnosť účtovnej jednotky a od správnosti ocenenia sa odvíja aj kvalita informácií, ktoré účtovníctvo poskytuje. Od všetkých účtovných jednotiek sa vyžaduje vykazovanie správnych, objektívnych a porovnateľných informácií. Komerčné poistovne nie sú výnimkou. Vzhľadom na špecifický produkt, ktorý ponúkajú, sa ich činnosť odlišuje od činnosti bežných podnikateľských účtovných jednotiek tým, že spravujú predovšetkým cudzie zdroje – finančné prostriedky svojich klientov. V záujme ochrany klientov sú preto poistovne pod neustálym dohľadom zo strany regulátora.

Činnosť poistovní upravujú národné i nadnárodné právne normy, ktorých regulácia zahŕňa aj oceňovanie. V prípade poistovní rozlišujeme dva účely oceňovania majetku, záväzkov a vlastného imania: oceňovanie podľa smernice Solventnosť II pre účely dohľadu, a oceňovanie podľa IFRS pre účely zostavenia účtovnej závierky. V príspevku sme sa zamerali na charakteristické znaky uvedených nadnárodných právnych noriem v kontexte oceňovania a vykazovania poistovní.

Solventnosť II a IFRS sledujú odlišné ciele, z čoho vyplývajú mierne disparity v pohľade na oceňovanie a vykazovanie. Hoci existuje snaha o zmiernenie týchto rozdielov, vzhľadom na rôznorodé ciele Solventnosti II a IFRS sa úplná zhoda nepredpokladá.

Príslušnosť ku grantovej úlohe / Acknowledgements

Príspevok je výstupom z výskumného projektu: VEGA č. 1/0120/18 Moderné nástroje riadenia rizika v interných modeloch poistovní v kontexte direktívy Solvency II.

Literárne zdroje a iné odkazy / References

- Deloitte (n.d.). *IFRS 17. Introducing new standard*. Retrieved from: <https://www2.deloitte.com/ie/en/pages/financial-services/articles/ifrs-17-objectives.html#>
- EIOPA (2018). *EIOPA analyses the benefits of IFRS 17 Insurance Contracts*. Retrieved from: https://www.eiopa.europa.eu/content/eiopa-analyses-benefits-ifrs-17-insurance-contracts_en
- IFRS Foundation (2017). *IFRS Standards Fact Sheet*. Retrieved from: <https://www.ifrs.org/-/media/project/insurance-contracts/ifrs-standard/ifrs-17-factsheet.pdf>
- Katříková, D. (2017). Režim dohľadu a systém správy a riadenia poistovní podľa Solvency II. *Ekonomika a informatika: vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI*, vol.15(1), pp. 38-49.

- Katříková, D., Gajdošová, Z. (2017). Influence of Solvency II on valuing process of technical reserves and its disclosure in the financial statements according to IAS/IFRS. *IFRS: Global rules & local use: proceedings of the 4rd international scientific conference*. Prague: Anglo-American University, pp. 137-146.
- Kicová, M. (2018). Oceňovanie majetku a záväzkov v kontexte verného a pravdivého obrazu účtovnej závierky podnikateľov. *Aktuálne problémy podnikovej sféry 2018: zborník vedeckých prác*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, pp. 513-522.
- Krátka, Z. (2019). Kapitálové krytie investičného rizika poisťovne podľa regulácie Solventnosť II. *Softvérová podpora v ekonomicko-matematických a aktuárskych modeloch*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, pp. 23-28.
- Meluchová, J. (2018). The new standard on Insurance Contracts – new perspective on insurance accounting and reporting. *Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace: sborník z mezinárodní vědecké conference*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, pp. 107-111.
- Meluchová, J. (2019). Účtovníctvo a výkazníctvo poisťovní podľa IFRS a Solventnosti II. Bratislava: Wolters Kluwer.
- NBS (2017). *Výpočet technických rezerv*. Retrieved from: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad/poistovnictvo/nazory-a-stanoviska/vypocet-technickyh-rezerv>
- NBS (n.d.). *Solventnosť II*. Retrieved from: http://www.nbs.sk/img/Documents/_Dohlad/ORM/Poistovnictvo/Solventnost_II.pdf
- Needles, B. E. et al. (2005). *Financial & managerial accounting*. 7th ed. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES z 25. novembra 2009 o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia (Solventnosť II) v znení neskorších predpisov.
- Strežo, M., Mucha, V. (2019). Modelovanie rizika rezerv založeného na agregovaných (trojuholníkových) dátach pomocou zovšeobecnených lineárnych modelov. *Softvérová podpora v ekonomicko-matematických a aktuárskych modeloch*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, pp. 75-82.
- Zákon č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.